

Прості правила етикету

Мета: уточнити поняття ввічливості; показати необхідність виконання правил культурної поведінки; дати поняття про етикет; прищеплювати бажання удосконалюватися, жити в культурному середовищі.

Обладнання: малюнки на тему порушення правил етикету; «чарівне» дзеркало; столові прибори; бутерброди, до підготовки до заняття вчитель залучає двох учнів (дівчинку і хлопчика), які допомагатимуть йому обігравати казку про Етикет. Перед початком заняття вчитель розкладає на столі столові прибори і бутерброди.

Хід заняття

Бесіда.

Як ви думаєте, чи повинна кожна людина додержувати загальних правил поведінки?

Навіщо вони потрібні? (*Загальні правила поведінки допомагають людям однаково сприймати, що погано, що добре, що красиве, а що непривабливе.*)

Які загальні правила ви вже знаєте? (*Кожна людина повинна бути акуратною, охайною, ввічливою, щоб з нею було приємно спілкуватися. Вона повинна бути точною, вірною своїй обіцянці, щоб не спричиняти неприємностей іншим.*)

Слово вчителя.

Це прості, але дуже потрібні правила. Це свого роду угода між людьми: що є правильним, а що неправильним в їх поведінці, або, як то кажуть, що визнається, а що не визнається в суспільстві. Правила, що визначають поведінку людини в повсякденному житті й спілкуванні з іншими людьми, назвали етикетом.

Багато правил етикету виникло ще в глибокій давнині. Найбільш розумні, зручні й красиві людство пронесло через століття. Такі правила перетворилися на добрі традиції, яких вихована людина дотримує завжди. Не випадково багато прислів'їв, приказок, висловів народної мудрості відображають правила етикету. Задумайтеся над такими висловами: «Слухай більше, говори менше», «Пообіцяв щось зробити — зроби. Не можеш — не обіцяй», «Хоча не багатий, а гостеві радий», «Поважаючи людину, поважаєш себе».

Розбір ситуацій (Ситуації можна розіграти)

Ситуація 1

У клас входить учителька. Її руки зайняті книгами і зошитами. З нею привітно вітається Вітя. Він у цей час готував дошку до занять. Що повинен був зробити Вітя?
(Допомогти вчительці донести речі.)

Ситуація 2

Як ситуація пропонується вірш С. Михалкова «Одна рима».

Шел трамвай десятый номер
По бульварному кольцу.
В нем сидело и стояло
Сто пятнадцать человек.
Люди входят и выходят,
Продвигаются вперед,
Пионеру Николаю
Ехать очень хорошо.
Он сидит на лучшем месте —
Возле самого окна.
У него коньки под мышкой:
Он собрался на каток.
Вдруг на пятой остановке,
Опираясь на клюку,
Бабка дряхлая влезает
В переполненный вагон,
Люди входят и выходят,
Продвигаются вперед.
Николай сидит, скучает.
Бабка рядышком стоит.
Вот вагон остановился
Возле самого катка,
И из этого вагона
Вылезает пионер,
На свободное местечко
Захотелось бабке сесть,
Оглянуться не успела —
Место занято другим.
Пионеру Валентину
Ехать очень хорошо.
Он сидит на лучшем месте,
Возвращается с катка...

Ситуація 3

Можна як ситуацію використати вірш А. Барто «Чому телефон зайнятий».

По телефону день-деньской
Нельзя к нам дозвониться!
Живет народ у нас такой —
Ответственные лица:
Живут у нас три школьника
Да первоклассник Коленька.
Придут домой ученики —
И начинаются звонки,
Звонки без передышки.

А кто звонит? Ученики,
Такие же мальчишки.
— Андрей, что задано, скажи?
Ах, повторяем падежи?
Все снова, по порядку?
Ну ладно, трубку поддержи,
Я поищу тетрадку.
— Сережа, вот какой вопрос:
Ты полушария унес?
Я в парте шарил, шарил,
Нет карты полушарий.
Не умолкают голоса,
Взывает в трубке кто-то:
— А по ботанике леса,
Луга или болото?
Звонят, звонят ученики...
У них пустые дневники.
У нас — звонки, звонки, звонки.

Ситуація 4

Назустріч Маші по коридору школи йде Євгенія Іванівна з іншою вчителькою. Як повинна привітатися Маша?

Запитання до учнів.

Чому, колиходиш у під'їзд, двері якого на пружині, або в метро двері, закриваючи, треба притримати рукою?

Чому не можна їсти морозиво або тістечко в транспорті?

Чому не можна сидіти у вагоні, поклавши ногу на ногу?

Чому треба закривати рот рукою, коли чхаєш або кашляєш?

Чому не можна жартувати над фізичними недоліками інших?

Гра «Можна — не можна».

Учитель (або охочий учень) загадує учням маленькі загадки-ситуації, що вимагають короткої відповіді: можна чи не можна.

Наприклад:

Чи можна приходити в гості без запрошення?

Чи можна штовхати інших при вході в транспорт?

Чи можна брати без черги що-небудь в магазині?

Чи можна поступатися місцем старшим?

Чи можна подавати хлопчику пальта дівчаткам?

Слово вчителя.

Веселі правила хорошого тону записані в книзі польської письменниці Аліни Гольдникової «Хороші манери в малюнках і прикладах»:

1. Не соромся того, що в тебе є голова, і не прагни втягувати її в плечі. Пошкодуй свою шию — адже вона відчуває тоді себе зовсім непотрібною.
2. Не задирай голову вгору — невже ти так сильно турбуєшся, що тебе хто-небудь не помітить?
3. Обличчя не повинне бути екраном, на якому безперервно прокручується фільм

про твоє життя. Спокійний, привітний вираз обличчя — ось краще, зі всього, що ти можеш придумати...

4. Використання рук як покажчиків на пряму вже давно вийшло з моди.

5. Не забувай стригти нігті і пам'ятай — у тебе їх двадцять.

6. Немає на землі кращого запаху, ніж запах чистоти.

(Учитель демонструє декілька малюнків, на яких учні знаходять помилки відповідно до даних правил. Можна попросити учнів зробити малюнки на визначену тему і потім влаштувати виставку малюнків, проаналізувати їх, скласти за ними маленькі розповіді.)

А зараз я розповім вам казку про Етикет. *(Учитель у процесі розповіді обіграє казку, установивши в класі «чарівне» дзеркало. У результаті дія казки начебто відбувається в класі.)*

Жив на світі хлопець на ім'я Етикет. Дуже вже хотілося йому прославитися, чимось відрізнятись від інших. Ніяк не хотілося бути схожим на всіх. Думав він, думав, як це зробити, але придумати не міг, і тоді пішов він до доброго чарівника:

— Допоможи мені придумати щось таке, що зробило б мене помітним серед людей. Я хочу знайти своє обличчя, свою індивідуальність.

— Добре, — сказав чарівник. — А як ти хочеш прославитися: добром чи злом?

— Добром. Але як я визнаю, як треба поводити себе в тому або іншому випадку? Адже я не вмію.

— А ти завжди подумай про те, що приємно і привабливо для інших, а потім уже роби.

— Не можу собі уявити.

— Давай спробуємо.

Чарівник змахнув чарівною паличкою, і на поляні з'явилися стіл, покритий червоною скатертиною, і стілець із різьбленою спинкою й вигнутими ніжками.

— Сідай, — запросив чарівник.

Хлопець підійшов до столу і спробував сісти на цей красивий стілець. Але ніяк не міг пристосуватися до нього і, щоб було зручніше, сперся ліктем на стіл. І раптом звідкись зверху пролунав вимогливий голос:

— Не можна лягати грудьми на стіл — це не пляж. Можна покласти руки на край столу, але лікті треба притиснути до себе, щоб не заважати сусідам.

— Але тут немає сусідів, — розгублено сказав хлопець, озирюючись на всі боки.

— Але вони можуть бути. А у твоїй подорожі будуть обов'язково, — сказав вимогливий голос.

І хлопець слухняно сів, як того вимагав голос. Голос відразу полагіднішав і сказав:

— Молодець. Ти здатний хлопець. В аристократичних сім'ях різних держав, щоб навчити юнаків сидіти за столом, укладали між тулубом і ліктями книгу і веліли її утримувати, поки сидиш за столом. Довго доводилося їм так тренуватися, щоб навчитися красиво сидіти.

— Що ще я повинен зробити? — запитав підбадьорений цією розмовою хлопець.

— Стежити за своєю поставою: плечі розпрямити, сісти прямо, але не напружено, а в природній позі.

Хлопець спробував, але в нього не дуже вийшло.

— Доведеться тобі подарувати чарівне дзеркало. Воно показуватиме, як правильно. І коли ти зумієш це засвоїти, тобі можна буде рухатися далі.

І перед хлопцем з'явилося прямо на поляні чудової краси дзеркало. Воно заговорило ніжним голосом:

— Дивися на мене уважно і запам'ятовуй.

Перед хлопцем спочатку з'явилася чарівна дівчина, вона легкою ходою пройшла

до столу і сіла прямо, природно, розпрямивши плечі, і легко поклала руки на край столу, тримаючи при цьому лікті притиснутими до себе.

«Як красиво»,— подумав хлопець.

А дівчина вже зникла, і з'явився юнак. Він так само красиво і просто підійшов до столу, сів.

—Це дійсно дуже красиво і приємно,— вигукнув Етикет і теж легко пройшов і красиво сів до столу. Йому стало дуже зручно і радісно. І тут же він побачив себе в чарівному дзеркалі й сам собі дуже сподобався.

—Сподобалося? — запитав чарівник.

—Так, дуже.

—Справді така поза за столом виглядає приємно. Вона підкреслює доцільність, красу і скромність поведінки, тому що в ній виявляється пошана до оточуючих і вміння думати про інших. І якщо ти завжди додержуватимеш цих принципів, то люди звернуть увагу і запам'ятають твоє ім'я. Я дарую тобі чарівний голос і чарівне дзеркало. Вони допоможуть тобі. І хай тебе скрізь супроводять благородні помисли і вчинки.

Із цим напученням і відправився хлопець на ім'я Етикет у путь. Чи довго, чи коротко він ішов, але привела його дорога в небачене ним раніше місто, де панували свої звичаї й правила. Так, наприклад, при вході в місто стояв красиво сервірований стіл, і в місто міг увійти тільки той, хто витримував запропонований екзамен із сервіровки столу й уміння користуватися приборами і з'їсти запропоновані страви.

—Здрастуйте, люди добрі,— сказав хлопець. — Чи не дозволите ви мені відвідати ваше місто?

—Добридень, хлопцю,— відповідав церемоніймейстер.— Скажи нам своє ім'я і покуштуй нашої страви.

Назвався Етикет, підійшов до столу і сів так, як запам'яталося йому віддзеркалення в чарівному дзеркалі.

— Красиво і добре ти сидиш,— сказав церемоніймейстер.— Скажи ж, які страви тобі подати і які прибори покласти?

Задумався Етикет, які ж страви йому замовити. А голос шепоче: «Замовляй ті, які ти знаєш, як правильно і красиво їсти, якими приборами користуватися».

— Дай я загляну в чарівне дзеркало. Можливо, там я побачу, як мені треба поводитися далі.

І тут же перед ним у дзеркалі з'явився красиво сервірований стіл. Він виглядав дуже апетитно. А голос при цьому вселяв: «Правила поведінки за столом будуються на основі розумності, гігієни і краси. Тому скатертина має бути завжди чистою. Щоб зберегти чистоту скатертини, потрібно користуватися серветками, підставками для приборів.

Найбільше використовувати за столом ніж, виделка, десертна і чайна ложки».

— А як треба їсти виделкою і ножем? — пошепки запитав хлопець, — Коли ними потрібно користуватися?

І голос прошепотів хлопцеві, а в дзеркалі дівчина і юнак продемонстрували відповідь (*учениця й учень відповідають і показують*):

— Виделка переносить їжу з тарілки в рот. Якщо продукт дуже твердий або жорсткий, щоб його можна було роздрібнити виделкою, його ріжуть ножем.

—Коли їдять котлету або дрібно нарізану їжу, ніж не потрібен.

—А коли їдять рибу, ніж потрібен? — запитав хлопець. (*Учениця й учень відповідають і показують*.)

—Рибу ножем не їдять, користуються або спеціальними приборами, або двома виделками, з яких одна переносить шматки в рот, інша допомагає відділяти кістки. Частіше в лівій руці тримають невеликий шматочок хліба, яким допомагають відділити кістки і підчплювати на виделку шматки риби.

—А які головні правила сервіровки столу? (*Учениця й учень відповідають і показують*.)

—Увесь посуд ставиться по прямій лінії. Усе має бути під рукою. Те, що буде потрібно раніше, стоїть далі від тарілки, так зручніше брати.

Ніж для м'яса кладеться праворуч від основної тарілки, лезом до неї, за ним — рибний ніж і закусочний (він менший).

Зліва в такому ж порядку кладуться виделки. Ложка, опуклістю вниз, може лежати за тарілкою, ручкою вправо, або правіше за ніж.

Бесіда.

А ви, діти, що запам'ятали з цих правил?

Хто хоче побути «чарівним дзеркалом» і показати, як потрібно сидіти за столом, користуватися столовими приборами? (Учні підходять до столу, на якому лежать столові прибори та бутерброди, відповідають і показують.)

Чим же закінчилася подорож Етикету? (Учні фантазують, намагаючись закінчити казку.)

Гра «Хвости».

Учитель читає речення, а учні за бажанням намагаються закінчити його, виказавши правила етикету.

— Коли вчитель входить у клас, учні... *(встають.)*

— Коли хтось з учнів входить в клас, він... *(вітається.)*

— Коли звучить запрошення до столу, то хлопчики... *(пропускають дівчат уперед, відсовують стільці, звільняючи їм місце, а потім, коли дівчата підходять до столу, присувають стільці.)*

— За столом треба сидіти... *(прямо, не спиратися ліктем, лікті на стіл не класти).*

— На столі мають лежати такі прибори...

— Якщо розмішуєш ложечкою цукор у чашці, ложка має... *(не стукати об краї чашки).*

Заключне слово вчителя.

Правила доброї поведінки, уміння спілкуватися з людьми, визначати характер незнайомого співбесідника або внутрішні емоції своїх друзів треба вчитися з дитинства. Володіючи такими знаннями, вам легше буде досягати успіхів на складному і цікавому шляху, який називається життям.